

Geografija-Zemljopis

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA/NAOBRAZBE,
NAUKE/ZNANOSTI, KULTURE I SPORTA/ŠPORTA
PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLA

GZ

PREDMETNI ISPITNI KATALOG ZA OPĆU Maturu

Primjenjuje se od juna 2006. godine

Uvod

Eksterna matura u općim gimnazijama TK-a se prvi puta polaže 2006. godine. Ovaj predmetni katalog znanja iz geografije namjenjen je učenicima koji su kao predmet za polaganje izabrali geografiju. Sadržaji koji su odabrani za ispitivanje i provjeravanje na maturi sadrže najvažnije programske sadržaje iz geografije, koje su učenici u toku redovne i izborne nastave radili.

U katalogu je data organizacija i mjerila vrednovanja. One su strukturane tako da omogućavaju ne samo provjeru znanja, već i provjera sposobnosti učenika da povezuju znanja iz različitih oblasti.

2. CILJ ISPITA

Ovima ispitom se želi provjeriti koliko su znanja učenici usvojili koji su predviđeni o proučavanju geografije tokom školovanja u općoj gimnaziji.

2.1. Ciljevi i zadaci nastave geografije

1. sposobnost prostorne predstave u današnjem svijetu i domaćoj okolini s obzirom na kreativni prijem i svakodnevne informacije;
2. razumjevanje najvažnijih prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa;
3. razumjevanje geografskih uzroka za prirodnu, kulturnu i političku raznovrsnost svijeta;
4. razumjevanje problema zaštite geografske sredine i značaja zalaganja za njeno održavanje;
5. poznavanje različitih mjerila za regionalizaciju pokrajina i njihovog značaja za geografsku interpretaciju;
6. sposobnost samostalnog korištenja geografskih izvora i literature (atlasi, karte, grafički prikazi, članci itd.);
7. sposobnost osnovnog proučavanja i istraživanja domaćeg kraja i sposobnost za uključivanje o odlučivanju o njegovom razvoju;
8. razumjevanje zakonitosti raspoređenosti prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa kao i njihov uticaj na razvijenost pojedinih država.

2.2. Područja provjeravanja

Provjeravanje znanja iz geografije obuhvata znanje i razumjevanje iz oblasti:

1. Opšte geografije
 - Fizička geografija
 - Društvena geografija
 - Privredne aktivnosti čovjeka
2. Regionalne geografije svijeta
3. Geografija Bosne i Hercegovine

3. NAČIN POLAGANJA ISPITA

3.1. Načina polaganja ispita

- a.) ispit se polaže pismeno;
- b.) polaganje ispita traje 135 minuta;
- c.) ocjenjivanje na ispitu je eksterno;
- d.) na ispitu se može raditi nalivperom, hemijskom olovkom, može se koristiti atlas.

3.2. Vrste zadataka i mjerila vrednovanja

1. Prvi dio – Zaokruži tačan odgovor – tačne odgovore i zakruži pravilne tvrdnje.

Napomena:

- a.) Pitanja sa jednim ili dva tačna odgovora – jedan bod
- b.) Pitanja sa tri tačna odgovora učenik dobija – dva boda
 - za dva pravilna odgovora dobija – jedan bod
 - za jedan pravilan odgovor nema bodova
- c.) Zaokruži pravilnu tvrdnju:
 - pitanje sa četiri zakružene pravilne tvrdnje – tri boda
 - za tri zaokružene pravilne tvrdnje – dva boda
 - za dvije zaokružene pravilne tvrdnje – jedan bod

2. Drugi dio – Dopuni rečenicu i dopiši odgovore:

- a.) Ako na pitanja treba dopisati tri pravilna odgovora, za:
 - sva tri pravilna dopisana odgovora – tri boda
 - za dva pravilna dopisana odgovora – dva boda
 - za jedan pravilan dopisan odgovor – nema bodova
- b.) Ako na pitanja treba dopisati četiri ili pet odgovora, za:
 - sva četiri ili pet pravilno dopisanih odgovora – četiri boda
 - za tri pravilna dopisana odgovora – tri boda
 - za dva pravilno dopisana odgovora – dva boda
 - za jedan pravilan dopisan odgovor – nema bodova
- c.) Za pravilno dopunjene rečenice dobija – tri boda
Za polovično dopunjene rečenice dobija – dva boda

3. Treći dio: Objasni i opisati

- a.) Za smišljeno i potpuno opisane i objašnjene uzroke i značaje učenik dobija – četiri boda.
Za djelimična i polovična objašnjenja i opisana zadatka, prema procjeni pregledača testa učenik dobije tri ili dva boda.

4. SADRŽAJ ISPITA

4.1. OPĆA GEOGRAFIJA – nastavne oblasti i nastavne jedinice

I FIZIČKA GEOGRAFIJA

I RAZRED

1. ZEMLJA U KOSMOSU

1. Kosmos – položaj Zemlje u kosmosu
2. Sunce i sunčev sistem
3. Zemljina kretanja (rotacija i revolucija)
4. Posljedice zemljinih kretanja
5. Vrijeme i računanje vremena - lokalno, zonalno vrijeme i kalendar
6. Oblik i dimenzije Zemlje

2. GEOSFERE – LITOSFERA

7. Vertikalna struktura Zemlje, okeanska i kontinentalna kora
8. Sastav zemljine kore
9. Geološka prošlost zemljine kore
10. Reljef zemlje – endogeni pokreti i planetarni oblici reljefa
11. Endogeni procesi i oblici
12. Egzogeni procesi i oblici – gravitacioni i fluvijalni oblici
13. Abrazioni i eolski oblici
14. Glacijalni i kraški oblici. Biogeni i antropogeni uticaj na reljef

3. ATMOSFERA

15. Sastav, nastanak i podjela
16. Sunčeva radijacija
17. Temperatura zraka, tla i vertikalna promjena temperature zraka
18. Zračni pritisak i vjetrovi
19. Vlažnost zraka, oblačnosti i padavine
20. Zračne mase, frontovi, cikloni i anticikloni
21. Klasifikacija klima i prognoza vremena
22. Promjena klime, prirodna zakonitost ili ljudska nesmotrenost

4. HIDROSFERA

23. Vode na Zemlji – svjetski okean : podjela i reljef podmorja
24. Osnovna hemijska i fizička svojstva morske vode
25. Kretanje morske vode
26. Kopnene vode – podzemne vode
27. Tekuće vode
28. Jezera, močvare, bare i led na Zemlji
29. Značaj voda
30. Ugroženost voda

5. BIOSFERA

31. Živi svijet na Zemlji i podjela
32. Biogeografski činioci (faktori)
33. Biogeografske oblasti (biomi)
34. Geografske oblasti životinja na Zemlji

6. GEOEKOLOGIJA

35. Globalni aspekti životne sredine
36. Antropogeni faktori – uzročnici geoekološke krize
37. Posljedice geoekološke krize

II DRUŠTVENA GEOGRAFIJA

II RAZRED

1. STANOVNIŠTVO SVIJETA

1. Razmještaj stanovništva na Zemlji
2. Promjene broja stanovnika na Zemlji
3. Kretanja broja stanovnika na Zemlji
4. Demografska tranzicija stanovništva na Zemlji
5. Migracije stanovništva na Zemlji
6. Sastav (struktura) stanovništva svijeta
7. Rasna, etnička i religijska struktura stanovništva svijeta
8. Stanovništvo i privredni razvoj u svijetu
9. Stanovništvo i nacionalni dohodak u svijetu
10. Demografski faktori i životna sredina

Učenik treba da zna:

- faktore koji utiču na razmještaj stanovništva svijeta,
- broj i dinamiku stanovništva svijeta,
- pojam migracija i podjela,
- pojam strukture stanovništva i vrste strukture,
- religijska struktura,
- pojam nacionalnog dohotka i bruto nacionalnog dohotka,
- suvremeni problemi stanovništva svijeta.

2. NASELJA

1. Naselje na Zemlji
2. Seoska ili ruralna naselja
3. Seoska ili ruralna naselja – geografski preobražaj
4. Gradska ili urbana naselja
5. Gradska naselja – postanak i razvoj
6. Grad – izgled, raspored i veličina
7. Grad – njegov uticaj na okolinu i posljedice tog uticaja
8. Gradski sistemi

Učenik treba da zna:

- pojam naselja i funkcije na osnovu kojih se dijele,
- urbanizacija i njene posljedice,
- seoska naselja, funkcija i posljedice,
- značaj naselja.

3. PRIVREDA

1. Privreda – opće odlike i podjela
2. Poljoprivreda – pojam, podjela i faktori
3. Poljoprivreda – struktura poljoprivredne proizvodnje u svijetu
4. Ostale grane poljoprivredne proizvodnje – šumarstvo, ribolov i dr.
5. Energetski izvori u svijetu – vrste, značaj i problemi energije danas
6. Industrija – opće odlike i podjela
7. Sirovinska osnova industrijske proizvodnje u svijetu
8. Industrija – struktura i industrijske regije u svijetu
9. Saobraćaj – vrste, podjela i značaj
10. Trgovina i turizam – pojam i značaj ovih djelatnosti

Učenik treba da zna:

- pojam privrede i faktori,
- podjela privrede u djelatnosti,
- poljoprivreda, pojam, značaj i podjela,
- energetski izvori, vrste i značaj energije,
- problem energije u svijetu – energetska kriza,
- sirovine, podjela i značaj,
- industrija, pojam, podjela i značaj,
- uslužne djelatnosti, vrste i značaj.

III REGIONALNA GEOGRAFIJA SVIJETA

1. Regionalni razvoj razvijenih zemalja i zemalja svjetskog značaja

Fizičko-geografske i društveno-geografske karakteristike Evrope

- Evropska UNIJA – Počeci i osnovni ciljevi, širenje članstva i novi izazovi, Ujedinjena Evropa; Problemi i dalje perspektive
- Savezna Republika Njemačka
- Italija – najrazvijenija zemlja južne Evrope
- Austrijanci – ubrzani razvoj
- Francuska – poljoprivredna velesila

1. Sjeverna Amerika – fizičko-geografske i društveno geografske karakteristike
- Sjedinjene Američke Države (Svjetski značaj i regija)

2. Ostale razvijene zemlje

1. Japan – prodor u svjetski vrh
2. Australija

3. Regionalni razvoj slabije razvijenih zemalja

EVROPA

1. Regionalno – geografski prikaz evropskih zemalja u tranziciji (prostor političkih i privrednih promjena)

- Hrvatska, Slovenija
- Mađarska, SR Jugoslavija
- Rusija

2. AZIJA

- Fizičko-geografske i društveno-geografske karakteristike
- Regionalna podjela Azije
- Turska
- NR Kina

Azijski tigrovi: Kratak osvrt na privredni razvoj

- Malezija, Tajvan
- Južna Koreja, Singapur

PETRODOLARSKE ZEMLJE AZIJE: Kratak osvrt na privredni razvoj

- Saudijska Arabija, Kuvajt
- U.A.E

3. AFRIKA

- Fizičko-geografske i društveno-geografske karakteristike
- Regionalna podjela
- Egipat
- Južnoafrička Republika

4. LATINSKA AMERIKA

- Fizičko-geografske i društveno-geografske karakteristike
- Meksiko
- Brazil

IV GEOGRAFIJA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Geografski položaj:

- Država Bosna i Hercegovina
- Ime historijski, geografski i teritorijalni razvoj
- Suvremeni fizičko-geografski i društveno geografski položaj, prostor, granice i veličina.

2. Fizičko-geografske karakteristike Bosne i Hercegovine:

- Geološka građa i geo-tektonski sklop – litološki sastav, geotektonske faze, geološka i geotektonska regionalizacija BiH,
- Oblici reljefa, morfostrukturne cjeline i geomorfološka regionalizacija,
- Klimatske karakteristike,
- Faktori i modifikatori, topovi i klimatska regionalizacija BiH,
- Hidrografske odlike BiH,
- Riječni slivovi, sistemi i hidrografska mreža. Glavni tokovi, podzemne vode, jezera i mora,
- Tla i biogeografske odlike BiH, uslovi za nastanak tla, osnovni tipovi tla - flora i fauna BiH.

3. Društveno-geografske karakteristike Bosne i Hercegovine

- Demografska obilježja BiH,
- Struktura, dinamika i razvoj stanovništva BiH,
- Naselja, njihov razvoj, tipovi, mreža i sistem naselja.

4. Privredne odlike Bosne i Hercegovine:

- Prirodni i društveni uvjeti privrednog razvoja, glavne odlike privredne strukture BiH: Poljoprivreda, rudarstvo, industrija, saobraćaj i turizam.

5. Geografske regije Bosne i Hercegovine:

- Regionalne geografske karakteristike Sjeverne Bosne i subregionalna područja
- Regionalne geografske karakteristike Srednje BiH i subregionalna područja,
- Regionalne geografske odlike visokog krša i subregionalna područja,
- Regionalne geografske osobine mediteranske i submediteranske Hercegovine.

Šifra Kandidata

juni, 2006. godine

GEOGRAFIJA-ZEMLJOPIS

Uputstvo kandidatu:

Test popunjavajte perom ili hemijskom olovkom.

Vrijeme izrade testa: 180 minuta.

Pažljivo proučite uputstvo.

Počnite sa izradom testa, kada Vam dežurni nastavnik da potrebne upute.

Prilijepite kod, odnosno upišite svoju šifru (u okvir u gornjem desnom uglu).

Pomoćne radnje, u rješavanju zadataka, radite uz tekst zadatka.

Ocjenjivač neće uzimati u obzir dodatne listove.

Pišite čitko, perom ili hemijskom olovkom. Ako pogriješite, napisano prekrižite.

Pazite da Vaš rad bude pregledan i čitljiv.

Nejasni i nečitljivi zadaci neće se bodovati.

Svaki zadatak brižljivo provjerite. Rješavajte ih promišljeno.

Uzdajte se u sebe i svoje sposobnosti.

Broj bodova, koje možete osvojiti, je 100.

Prema broju osvojenih bodova, ocjene su:

Osvojeni bodovi	Ocjena
- od 0 – 39	1
- od 40 – 54	2
- od 55 – 69	3
- od 70 – 84	4
- od 85 – 100	5

Želimo Vam puno uspjeha.

I Zaokruži slovo/slova ispred tačnog odgovora !

1. Među nabrojanim pojmovima zaokružite dijelove sunčeve atmosfere sa tri tačna odgovora:

- a.) Fotosfera
- b.) Hromosfera
- c.) Litosfera
- d.) Astenosfera
- e.) Korona

Tačan odgovor:
a.), b.), e.)

2. Među nabrojanim pojmovima zaokružite posljedice zemljine revolucije sa tri tačna odgovora:

- a.) Smjena godišnjih doba
- b.) Smjena dana i noći
- c.) Toplotni pojasevi
- d.) Nejednaka dužina dana i noći
- e.) Skretanje vjetrova na zemlji

Tačan odgovor:
a.), c.), d.)

3. Koliko stepeni iznosi jedna časovna zona:

- a.) 35°
- b.) 25°
- c.) 15°

Tačan odgovor:
c.)

4. Među nabrojanim pojmovima zaokruži podzemne oblike kraškog reljefa sa dva tačna odgovora:

- a.) Vrtače
- b.) Jame
- c.) Škrape
- d.) Uvale
- e.) Pećine

Tačan odgovor:
a.) i b.)

5. Među nabrojanim pojmovima zaokružite osnovne elemente geografskog omotača sa četiri tačna odgovora:

- a.) Geokomponente
- b.) Landšafti
- c.) Geosfere
- d.) Strukturne geokomponente
- e.) Geosistemi
- f.) Geokompleksi

Tačan odgovor:
a.), c.), e.) i f.)

6. Među nabrojanim pojmovima zaokružite stalne vjetrove na zemlji:

- a.) Pasati
- b.) Monsumi
- c.) Zapadni vjetrovi
- d.) Polarni vjetrovi
- e.) Slapoviti vjetrovi

Tačan odgovor:
a.), c.) i d.)

7. Među nabrojanim pojmovima zaokružite grane privrede primarnog sektora sa tri tačna odgovora:

- a.) Poljoprivreda
- b.) Industrija
- c.) Šumarstvo
- d.) Rudarstvo
- e.) Ribarstvo
- f.) Saobraćaj

Tačan odgovor:
a.), c.) i e.)

8. Zaokruži zemlje koje nisu članice EU:

- a.) Njemačka
- b.) Hrvatska
- c.) Slovenija
- d.) Švajcarska
- e.) Danska

Tačan odgovor:
b.) i d.)

9. Zaokružite obnovive izvore energije sa dva tačna odgovora:

- a.) Ugalj
- b.) Nafta
- c.) Hidroenergija
- d.) Sunčeva energija
- e.) Plin

Tačan odgovor:
c.) i d.)

10. Danska je zemlja:

- a.) Sjeverne Evrope
- b.) Zapadne Evrope
- c.) Srednje Evrope

Tačan odgovor:
a.)

11. Među nabrojanim pojmovima zaokruži kada su nastali Dinaridi:

- a.) Kaledonskom orogenezom
- b.) Alpskom orogenezom
- c.) Hercinskom orogenezom

Tačan odgovor:
a.)

12. Među nabrojanim pojmovima zaokružite dva pojma koja ne pripadaju Jugoistočnoj Aziji:

- a.) Islam
- b.) Tajge
- c.) Riža
- d.) Budizam
- e.) Golfska struja
- f.) Kaučukovac

Tačan odgovor:
a.) i e.)

13. Među nabrojanim pojmovima zaokruži glavne industrijske rejone u svijetu:

- a.) Japan
- b.) Jug SAD
- c.) Zapadna Evropa
- d.) Sjeveroistok SAD
- e.) Kina

Tačan odgovor:
a.), c.) i d.)

14. Zaokruži ispod navoda T – tačno ili N – netačno:

T	N – Termografima se mjeri temperatura
T	N – Vazdušni pritisak se mjeri aneroidom
T	N – Anemotrima se mjeri vazdušni pritisak
T	N – Pluviografima se mjeri relativna vlažnost vazuha

Tačan odgovor:
T
T
N
N

15. Zaokruži ispred navoda T – tačno ili N – netačno:

T	N – Endemi su široko rasprostranjeni živi organizmi na Zemlji
T	N – Reliktne vrste su ostaci živih organizama na Zemlji
T	N – Kozmopoliti naseljavaju samo određeni dio Zemlje i nema ih nigdje više

Tačan odgovor:
N
T
N

II Dopiši odgovore ili dopuni rečenicu

1. Zemlja se kreće oko Sunca po putanji koje se zove _____, a dužina te putanje iznosi _____ miliona km.

Tačan odgovor:

Zemlja se kreće oko sunca po putanji koja se zove EKLIPTIKA, a dužina te putanje iznosi 940 miliona km.

2. Stijene prema postanku dijelimo na:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____

Tačan odgovor:
magmatske
sedimntne
metamorfne

3. Morska voda kreće se putem:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____

Tačan odgovor:
valova
morskih struja
plime i oseke

4. Tri osnovne rase naroda u svijetu

su: _____ ili _____, _____ ili _____
i _____ ili _____, a mješane rase
su _____, _____, _____.

Tačan odgovor:

Tri osnovne rase naroda u svijetu su bijela ili evropeidna, žuta ili mongoloidna i crna ili negroidna, a mješane rase su mulati, mestici i zambosi.

5. Navedi osnovne skupine naroda u Evropi:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____
- d.) _____

Tačan odgovor:
Slaveni
Romani
Germani
Ostali

6. Nabrojte:

Najznačajnija tijela UN-a:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____

Tačan odgovor:

Generalna skupština
Vijeće sigurnosti
Međunarodni sud

Najznačajnije organizacije i institucije UN-a:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____

7. Navedite reljefne cjeline Angloamerike:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____
- d.) _____

Tačan odgovor:
Kanadski štit
Apalači
Kordiljeri
Središnje nizije

8. Koja dva faktora utiču na visok vodostaj ljeti rijeka Hoangho i Jangce u Kini:

- a.) _____
b.) _____

Tačan odgovor:
ljetne monsunske kiše
topljenje snijega

9. Navedite osnovne tipove klime u Evropi:

- a.) _____
b.) _____
c.) _____
d.) _____
e.) _____

Tačan odgovor:
oceanska
kontinentalna
sredozemna
alpska
polarna

10. Navedite osnovne klimatske faktore u BiH:

- a.) _____
b.) _____
c.) _____
d.) _____
e.) _____

Tačan odgovor:
Geografska širina
Reljef
Sredozemno more
Atlantski okean
Ciklona

11. Navedite tri reljefne cjeline u BiH:

- a.) _____
b.) _____
c.) _____

Tačan odgovor:
Panonska i peripanonska BiH
Centralne visije sa kotlinama i dolinama
Jadranski bazen

12. Građani BiH-e su se referendumom 29.02. i 01.03.92. izjasnili za _____ BiH.

Nezavisnost BiH Evropska zajednica priznala je _____, a BiH je primljena u UN-e _____, maja _____ godine, kao _____ članica.

Tačan odgovor:

Građani BiH su se referendumom 29.02. i 01.03.92 izjasnili za SAMOSTALNU, SUVERENU I NEZAVISNU BiH.

Nezavisnost BiH evropska zajednica priznala je 6.04.1992.godine, a BiH je primljena u UN-e 21. maja 1992.godine, kao 177 članica.

13. Navedite najznačajnije industrijske grane Japana:

- a.) _____
b.) _____
c.) _____

Tačan odgovor:
Elektronička
Elektrotehnička
Automobilska

14. Navedite najznačajnije industrijske rejone Njemačke:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____
- d.) _____

Tačan odgovor:

RUR
SAR
oblast Hamburga
oblast Minhena

15. Navedite regije Rusije u Evropi:

- a.) _____
- b.) _____
- c.) _____
- d.) _____

Tačan odgovor:

Sjeverozapadna regija
Moskovska regija
Povolžje
Ural

16. Dopuni formulu za izračunavanje stope prirodnog priraštaja i objasni pojmove:

$$PR = \frac{\quad}{\quad} \times 1000$$

$$PR = \frac{\quad}{\quad}$$

$$N = \frac{\quad}{\quad}$$

$$M = \frac{\quad}{\quad}$$

III Objasniti i opisati sljedeća pitanja:

1. Na primjeru Zapadne Evrope i Jugozapadne Azije objasnite uzrok za razlike među proizvodnjom i potrošnjom nafte:

a.) Jugozapadna Azija:

b.) Zapadna Evropa:

2. Opiši postanak i razvoj EU:

3. Objasni pojam « demografske tranzicije »:

4. Objasni značaj panonske i peripanonske BiH za našu državu:

5. Objasni značaj Neumskog primorja za privredu BiH:
